

Cynulliad Cenedlaethol Cymru

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

FEI 10

Bil Addysg a Chynhwysiant Ariannol (Cymru)

Tystiolaeth gan : Gwasanaeth Cyngtori Ariannol

Tystiolaeth ysgrifenedig ar gyfer Pwyllgor Plant, Pobl ifanc ac Addysg ar egwyddorion cyffredinol y Bil Addysg Ariannol a Chynhwysiant (Cymru)

Amdanom ni

Mae'r Gwasanaeth Cyngtori Ariannol yn wasanaeth annibynnol ledled y Deyrnas Unedig, a sefydlwyd gan y llywodraeth er mwyn gwella lles ariannol pobl. Mae ein cyngor diduedd am ddim ar gael ar-lein, a thros y ffôn, gwe-sgwrs neu wyneb yn wyneb gydag un o'n Cynghorwyr Ariannol. Rydym hefyd yn gweithio gyda'r sector cyngor ar ddyledion er mwyn gwella ansawdd, cysondeb ac argaeledd cyngor ar ddyledion.

Ein hamcanion statudol craidd, fel y cyflwynir yn Neddf Gwasanaethau Ariannol 2012, yw gwella dealltwriaeth a gwybodaeth y cyhoedd am faterion ariannol (gan gynnwys system ariannol y Deyrnas Unedig), a gwella gallu'r cyhoedd i reoli eu materion ariannol eu hunain. Rydym yn gweithio'n agos gydag eraill er mwyn cyflawni hyn. Telir am y Gwasanaeth gan ardoll statudol ar ddiwydiant y gwasanaethau ariannol, a godir trwy'r Awdurdod Ymddygiad Ariannol.

Fel y corff statudol ar gyfer galluogrwydd ariannol mae gan y Gwasanaeth Cyngtori Ariannol gyfrifoldeb neilltuol am helpu pobl i ddeall eu harian a gwneud y mwyaf ohono, yn uniongyrchol a thrwy hwyluso gwaith eraill, ac am alluogi pobl i gael mynediad at gyngor safonol ar ddyledion pan brofir anawsterau. Mae'r Gwasanaeth wedi chwarae rôl amlwg hefyd wrth gydgorio ac arwain datblygiad y Strategaeth Galluogrwydd Ariannol ar gyfer y DU.

Rydym yn ymateb i'r ymgynghoriad hwn yn rhinwedd ein rôl statudol ar gyfer gwella dealltwriaeth a gwybodaeth pobl o faterion ariannol ac ar gyfer gwella gallu pobl i reoli eu materion ariannol eu hunain.

Rydym yn croesawu'r cyfle i ymateb i'r ymgynghoriad hwn.

Crynodeb gweithredol

Mae'r Gwasanaeth Cyngtori Ariannol yn cefnogi'r farn bod gan ysgolion rôl bwysig i'w chwarae wrth ddysgu addysg ariannol i blant a phobl ifanc.

Cadarnhaodd ymchwil fod agweddau tuag at arian yn cael eu llunio yn gynnar ac y gall ymyraethau o fewn fframwaith teuluol ehangach ddylanwadu ar y newid ymddygiad hirdymor a ddymunir. Awgrymwn y dylid ystyried galluogrwydd ariannol fel rhan o'r rhaglenni rhianta megis Rhaglen Dechrau'n Deg a'i ymgorffori i mewn i 'Ddysgu fel Teulu a'r Fenter Teuluoedd yn Gyntaf.

Ar gyfer Awdurdodau Lleol, yn hytrach na strategaeth newydd, rhowch ystyriaeth i fecanwaith presennol megis y Cynllun Integredig Sengl, drwy'r Byrddau Gwasanaethau Lleol oherwydd yna gellid cysylltu canlyniadau ar draws y gwahanol agendâu megis diwygiad lles, cam-drin domestig, diogelwch cymuned, cefnogi pobl, cynhwysiant digidol, trechu tlodi a Bil Cenedlaethau'r Dyfodol.

Drwy ddefnyddio fframwaith gwerthuso a rennir, gellid monitro a gwerthuso unrhyw waith adrodd ar ymyrraeth galluogrwydd ariannol mewn ysgol neu gan yr awdurdod lleol mewn modd cyson, a gellid cymharu'r siwrnai a deithiwyd ar draws y DU rhwng yr holl asiantaethau drwy ddefnyddio'r fframwaith a'r canlyniadau a gyflawnwyd.

Cyflwyniad

Nid yw'r newid angenrheidiol er mwyn dod yn wlad sydd â galluogrwydd ariannol, yn dasg hawdd o bell ffordd. Ar hyn o bryd nid yw 50% o bobl yn llunio cyllideb personol¹ ac mae hyd at 84% o oedolion y DU yn cyfaddef nad ydynt yn darllen yr amodau a thelerau llawn wrth gymryd cynnyrch ariannol.² Mae un o bob chwech o bobl yn cael anhawster adnabod y balans ar gyfriflen banc³. Mae 48% o oedolion ledled y DU yn cyfaddef iddynt fynd i ddyled yn sgil eu bywydau cymdeithasol yn unig⁴. Heb alluogrwydd ariannol cryf, mae pobl sydd ag adnoddau ariannol yn gwneud penderfyniadau annoeth hyd yn oed sydd yn eu rhoi mewn sefyllfa fregus o galedi gwirioneddol os daw anawsterau ariannol neu newidiadau mewn amgylchiadau.

Gyda'r ffeithiau hyn wedi eu hamlygu, mae'r Gwasanaeth Cyngori Ariannol yn cefnogi dyheadau'r Bil, er credwn fod y datrysiadau a gynigir angen eu datblygu ymhellach er mwyn cwrdd â'r canlyniadau a ddymunir er budd pobl ac economi Cymru.

Mae'r Gwasanaeth Cyngori Ariannol newydd lansio'r Strategaeth Galluogrwydd Ariannol ddrafft ar gyfer y DU www.fincap.org.uk. Mae gwella galluogrwydd ariannol plant a phobl ifanc Cymru a ledled y DU yn elfen bwysig iawn o'r Strategaeth Galluogrwydd Ariannol gyffredinol.

Ffeithiau allweddol a mewnwleidiad ar blant a phobl ifanc.

- Mae plant yn barod i ddysgu pethau sylfaenol ynglŷn ag arian erbyn iddynt gyrraedd tair oed.
- Mae agweddau ac ysgogiadau at arian mor bwysig â sgiliau a gwybodaeth. Mae datblygiad yr ymennydd yn dangos bod nifer o'r agweddau ac ymddygiadau greddfod wedi'u sefydlu erbyn i blentyn gyrraedd saith oed.
- Rhieni a gwarchodwyr sy'n cynnig y cyfle gorau i weld, siarad a dysgu am arian yn ddyddiol. Mae ysgolion a sefydliadau eraill yn cynnig cyfleoedd pwysig i ddysgu hefyd.
- Rhaid i sgiliau a gwybodaeth newydd fod yn berthnasol a'u cyflwyno'n gyflym er mwyn eu deall a'u dysgu.
- Mae negeseuon i ddefnyddwyr a dylanwadau cymdeithasol yn annog pobl ifanc i wario yn hytrach na chynilo, hyd yn oed os nad yw'r arian ganddynt. Mae pobl ifanc yn meddwl mai diflas yw bod yn ddoeth gydag arian.
- Mae siarad yn agored ac yn onest ynglŷn ag arian yn parhau i fod yn bwnc i'w osgoi yn y cartref, gyda ffrindiau neu'n gymdeithasol.
- Mae gan nifer o bobl ifanc anawsterau ariannol. Mae 31% o bobl ifanc 18-24 oed mewn gorddyled⁵. Mae'r elusen ddyledion StepChange yn adrodd cynnydd o 85% rhwng 2010-2013 yn y nifer o rai 18-24 oed sy'n ceisio cymorth, gyda dyledion ansicredig o £5,000 ar gyfartaledd
- Mae diffyg cytundeb ar draws y sector ynghylch yr hyn sydd angen ei gyflawni a sut y dylid mesur effaith ac effeithiolrwydd ymyriadau.

Ymchwil i Edifeirwch Ariannol

Yn y ddogfen hon cyflwynir darn o ymchwil sydd newydd ei gyhoeddi. Mae'r adroddiad hwn yn dangos pa mor hanfodol o bwysig yw hi i helpu pobl ifanc wrth iddynt ddod yn oedolion, ac mae cyrraedd 18 oed yn adeg allweddol.

¹ Arolwg Traciwr Galluogrwydd Ariannol, 2013/14, Y Gwasanaeth Cyri

² Cynhaliwyd yr ymchwil gan One Poll ar ran Y Gwasanaeth Cyngori

³ Galluogrwydd Ariannol y Deyrnas Unedig, Tachwedd 2013, y Gwasanaeth

⁴ Ymchwil a gwblhawyd gan One Poll ar gyfer y Gwasanaeth Cyngori

⁵ Ibid

Agweddau ac ymddygiadau rhai rhwng 16-21 oed

Agweddau	Ymddygiadau
Byw am heddiw a phoeni yfory	Byw y tu hwnt i'w modd/gwario gormod
Poeni dim am y goblygiadau	Cymryd credyd pan gaiff ei gynnig
Mae dweud "na" yn ddiflas; mae dweud "ie" yn hwyl	Anwybyddu biliau/ad-daliadau
Dibynnu ar fanc mam a dad	Anwybyddu costau ychwanegol yn sgil gwariant mawr (cynnal, yswiriant ac ati)
'Arian am ddim' yw credyd; mae dyled yn rhywbeth normal	Cymryd risgiau gyda'u harian (e.e. roulette cerdyn credyd)
Ffydd wag y bydd "popeth yn iawn" yn y dyfodol	

Canfu'r ymchwil hwn bod annibyniaeth mor bwysig i rai 16-21 oed, ond anaml iawn maent yn gwerthfawrogi bod cyfrifoldeb ariannol yn elfen bwysig o ddod yn annibynnol.

Bydd y Bil yn gwella galluogrwydd ariannol ymysg plant oed ysgol a phobl ifanc drwy osod gofyniad cyfreithiol i gynnwys addysg ariannol ar gwricwlwm ysgolion. Cwestiynau 1 i 5

Nid yw sail y dystiolaeth yn gyflawn eto, ond mae rhai negeseuon cyson ynglŷn â'r dull gorau:

- Gall ein perthynas ag arian fod yn ei lle erbyn ein bod yn saith oed (ac mae'n cychwyn pan ydym yn dair blwydd oed)
- Rhieni yw'r dylanwad unigol mwyaf wrth ei chreu
- Negeseuon syml a ailadroddir gan ffynonellau lluosog sy'n gweithio orau
- Os na ddefnyddir sgiliau a gwybodaeth o fewn cwpl o flynyddoedd, fe'u collir

Y gwasanaethau a'r ddarpariaeth bresennol ar gyfer pobl ifanc

Mae'r angen i ddatblygu galluogrwydd ariannol ymysg plant a phobl ifanc yn fater sydd yn uwch ar yr agendâu cenedlaethol a rhyngwladol nag erioed o'r blaen. Mae addysg ariannol wedi ei drwytho yng nghwricwlwmiau cynradd ac uwchradd yng Nghymru, Gogledd Iwerddon a'r Alban⁶; yn fwy diweddar, cafodd ei gynnwys yn y cwricwlwm uwchradd yn Lloegr⁷. Yn rhyngwladol, mae mwy a mwy o wledydd yn cymryd rhan yn y Rhaglen Asesu Myfyrwyr Rhyngwladol (PISA), sy'n mesur lefelau llythrennedd ariannol.

Bu sefydliadau cenedlaethol a lleol yn gweithio ar y mater hwn ers nifer o flynyddoedd, gan ddatblygu ystod o offer ac ymyriadau addysg ariannol. Tueddodd y pwyslais ar gyfer y rhaglenni hyn fod ar ymyriadau yn yr ysgol, ar gyfer rhai 11-16 oed. Bu i'r ymyriadau hyn ganolbwyntio fwyaf ar fesur a gwella sgiliau a gwybodaeth ariannol plant. Prin iawn yw'r rhaglenni sy'n canolbwyntio ar feithrin ymagweddau ac ymddygiadau ariannol cadarnhaol ymysg plant a phobl ifanc. Prin iawn hefyd yw'r ymyriadau gan rieni neu deulu, gydag ychydig iawn o waith ar gyfer plant dan bump oed.

Addysg ariannol mewn Ysgolion

Mae'r Gwasanaeth Cynghori Ariannol yn cydnabod fod gan ysgolion rôl bwysig i'w chwarae wrth ddysgu addysg ariannol i blant a phobl ifanc.

Gall darparu addysg ariannol ar draws y cwricwlwm gynnig cyfleoedd dysgu perthnasol, heriol a diddorol i'r holl ddysgwyr fedru cysylltu dysgu â bywyd y tu allan i'r ysgol; datblygu sgiliau datrys problemau dysgwyr mewn cyd-destun bywyd go iawn; annog trosglwyddo sgiliau a datblygu sgiliau llythrennedd a rhifedd. Mae gan ysgolion a cholegau gyfle unigryw i ysgogi agweddau cadarnhaol tuag at arian ar oedran cynnar ac i gyrraedd pob rhan o gymdeithas, yn cynnwys llawer o unigolion y gall fod yn llawer anoddach i'w cyrraedd yn y dyfodol, megis plant sy'n derbyn gofal.

Mae'r Canllaw sy'n atodol i'r Bil yn nodi, yng Nghymru, bod addysg ariannol wedi'i drwytho o fewn Mathemateg, ABCh ac addysg Yrfaol yn y cwricwlwm. Amlygodd y Canllaw hefyd bod Estyn wedi adnabod nad oes digon o amser o fewn y cwricwlwm a bod diffyg cydgordio addysg ariannol o fewn ysgolion yn rhai o'r enghreifftiau o'r rhwystrau tuag at addysg ariannol effeithiol.

Yn fwy diweddar, mae arian wedi'i gynnwys yn y Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd (LNF) newydd gyda chanlyniadau 'ariannol' penodol eu hangen yn erbyn pob grŵp blwyddyn. E.e. Mae dysgwyr dosbarth derbyn yn medru defnyddio 1c, 2c, 5c, 10c i dalu am eitemau ac mae dysgwyr Blwyddyn 8 yn medru gwerthfawrogi egwyddorion sylfaenol cyllidebu, cynilo (yn cynnwys deall beth yw adlog) a benthyca.

⁶ Materion Ariannol: darpariaeth addysg ariannol i bobl ifanc rhwng saith a 19 mlwydd oed mewn ysgolion cynradd ac uwchradd yng Nghymru – Mai 2011

⁷ Datblygu pobl ifanc sydd â galluogrwydd ariannol, Ofsted 2008, ar gyfer set o nodweddion o arferion da ar gyfer addysg arian personol.

Yr LNF yw un o'r dulliau statudol ar gyfer dysgu addysg ariannol lle mesurir y canlyniadau ar ddiwedd pob blwyddyn ariannol. Gan fod hyn ond wedi'i gyflwyno'n ddiweddar, ni fu gwerthusiad gan Lywodraeth Cymru ynghylch a fydd hyn yn sicrhau addysgu cyson ar addysg ariannol yng Nghymru. O ganlyniad credwn, cyn ysgwyddo dyletswyddau ychwanegol ar ysgolion, gall fod yn briodol sicrhau y cwblheir gwerthusiad o'r fframwaith presennol yn gyntaf a deall beth sy'n gweithio a ddim yn gweithio eisoes o fewn y cwricwlwm fel rhan o'r adolygiad ehangach o'r Cwricwlwm a'r Asesiad.

Wrth werthuso unrhyw addysg ariannol mewn ysgol, ni ddylid defnyddio'r nifer o oriau dysgu fel arwydd o effeithiolrwydd. Gwyddom nad yw rhagor o addysg bob amser yn well oni bai y cysylltir addysg yn agos ag adegau o wneud penderfyniadau. Awgryma ymchwil bod angen addysg ariannol "mewn union bryd" yn hytrach na blynyddoedd lawer o addysgu er mwyn sicrhau newid ymddygiad⁸. Dengys ymchwil os nad yw cyfwerth ag un awr o addysg lythrennedd ariannol yn cael ei roi ar waith cyn pen 8 mis, collir y wybodaeth honno. Ar y llaw arall, os rhoddir yr awr honno ar waith o fewn mis, mae yr un mor effeithiol â deuddeg awr o addysg a roddir ar waith wedi 10 mis. Dengys yr ymchwil y gall addysg ariannol mewn ysgolion gael effaith fuddiol ar ymddygiad ariannol a phenderfyniadau pobl ifanc, ond rhaid i hynny gael ei ddysgu iddynt yn amserol a bod yr addysg honno'n amlwg ac yn berthnasol i'r bobl ifanc hynny sy'n ei derbyn.

Unwaith y cwblheir y gwerthuso ac os, am ryw reswm, nad yw addysg ariannol yn gyson mewn ysgolion o hyd, yna efallai y bydd yn ddoeth ailystyried datrysiad deddfwriaethol.

Bylchau yn y ddarpariaeth bresennol

Drwy'r Bil byddai addysg ariannol yn cael ei hychwanegu at anghenion y cwricwlwm sylfaenol yng Nghymru o Gyfnod Allweddol 2 ymlaen (7 oed ac uwch). Nodwn yr ystyriwyd yr oed hwn gan y Canllaw sy'n atodol i'r Bil a dywed y canllaw, er y byddai o fudd i blant ddysgu am gysyniadau ariannol a rheoli arian cyn gynted â phosibl, mae gorfodi hynny'n gyfreithiol yn ddiangen efallai ar gyfer oedrannau dan 7.

Byddem yn awgrymu cyfeiriad yn y Bil at gynnwys ymyriadau galluogrwydd ariannol mewn mentrau rhianta neu ddysgu fel teulu ledled Cymru. Mae manteisio ar y corff mwy datblygiedig o newid ymddygiadol a thystiolaeth o ymyrraeth gynnar yn rhoi mewnwelediad ar sut i ddatblygu'r genhedlaeth nesaf o unigolion sydd â hyder ariannol.

Mae tystiolaeth gref mai rhieni a gofalwyr sydd â'r dylwanwad mwyaf allweddol ar gyfer galluogrwydd ariannol oherwydd eu gallu (neu fel arall) i roi mewnwelediadau ar waith:

- bod yn esiampl gydag ymddygiad galluogrwydd ariannol;
- darparu arian a siarad yn agored i'w plant am arian; a
- darparu'r cyfle i brofi rheoli arian⁹¹⁰

Mae cyngor ariannol yn gweithio orau pan gaiff ei ddarparu drwy negesydd yr ymddiriedir ynddo. Dan 7 oed, mae plant yn fwy tebygol o dderbyn cyngor eu rhieni.¹¹ Trwy gydol blaenlencyndod, mae pobl ifanc bob amser yn fwy tebygol o droi at eu rhieni (mae 77% yn ystyried cyngor eu rhieni yn fwyaf defnyddiol).¹² Dengys ymchwil o'r UDA mai myfyrwyr coleg sydd â rhieni sy'n arddel y rhianta cadarnhaol a ddigrifir uchod yw'r rhai sydd â'r galluogrwydd ariannol mwyaf. Siarad am arian gyda'u rhieni oedd y ffactor mwyaf arwyddocaol. Canfuwyd bod y dylanwad hwn gan rieni unwaith a hanner yn gryfach nag addysg ariannol a dwywaith cyn gryfed â dylanwad cyfoedion.¹³

Hefyd rydym yn credu, fel sy'n wir gyda llythrennedd a rhifedd, bod galluogrwydd ariannol yn cael ei drosglwyddo rhwng cenedlaethau o rieni i blant. Dyma pam mae'n hanfodol bod cefnogi rhieni i wella eu galluogrwydd ariannol eu hunain a'u helpu i gefnogi eu plant, yn ffurfio rhan o unrhyw fenter sy'n ceisio

⁸ <http://www.nefe.org/Portals/0/WhatWeProvide/PrimaryResearch/PDF/CU%20Final%20Report.pdf>

⁹ *Sefydlu Arferion Da a Dysgu ymysg Pobl Ifanc* (Y Gwasanaeth Cynghori Ariannol 2013)

¹⁰ *Effaith ymrwymiad rhieni yn addysg plant* (Yr Adran plant, ysgolion a theuluoedd, 2008)

¹¹ *Sefydlu Arferion Da a Dysgu ymysg Pobl Ifanc* (Y Gwasanaeth Cynghori Ariannol 2013)

¹² *Galluogrwydd Ariannol pobl ifanc 15-17 oed* (Y Gwasanaeth Cynghori Ariannol 2013)

¹³ *APLUS Ton 2: Newid Ymddygiadau Ariannol Myfyrwr Coleg o'r Flwyddyn Gyntaf* (Prifysgol Arizona, 2011)

gwella galluogrwydd ariannol Cymru. Rydym yn awgrymu y dylid ystyried galluogrwydd ariannol fel rhan o'r rhaglenni rhianta ar gyfer rhaglen Mae Addysg yn Dechrau yn y Cartref gan Lywodraeth Cymru a'i ymgorffori yn y Fenter Teuluoedd yn Gyntaf.

Bydd mabwysiadu ymagwedd yr holl deulu fel gyda Theuluoedd yn Gyntaf yn darparu ymyriadau sy'n canolbwyntio ar yr holl deulu, yn hytrach na'r unigolion ar eu pennau eu hunain, ac maent yn ffyrdd mwy effeithiol o wella eu canlyniadau a chwrdd â dyheadau'r Bil a gynigir.

Mae cefnogi plant a phobl ifanc o'u cyfnod fel babanod hyd at eu hannibyniaeth ariannol, meithrin meddylfryd ariannol cadarnhaol, a defnyddio ystod ehangach o negesyddion, yn debygol o wella galluogrwydd ariannol ymhellach ymysg plant a phobl ifanc.

Bydd y Bil yn cryfhau rôl yr awdurdodau lleol wrth roi cymorth i bobl osgoi mynd i anawsterau ariannol, drwy ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau lleol fabwysiadu strategaeth o gynhwysiant ariannol. Cwestiynau 1 i 5

Mae un pwynt cyswllt ac o gyfrifoldeb yn ddefnyddiol ar gyfer asiantaethau partneriaethol. Bydd Swyddog sy'n gyfrifol am weithrediadau a chanlyniadau Cynhwysiant Ariannol beth bynnag yw ei swyddogaeth yn yr awdurdod lleol, o gymorth i'r gwahanol asiantaethau a phartneriaid posib wrth gefnogi a chyfranogi ar lefel awdurdod lleol. Serch hynny, fel gydag Addysg Ariannol mewn ysgolion, mae Cynhwysiant Ariannol yn fater trawsbynciol ac mae perygl iddo gael ei ynysu ynghyd â biwrocratiaeth cynyddol a dyblygu diangen. Er enghraifft, mae'n rhaid adrodd ar weithgarwch yn ymwneud â thlodi plant dan Fesur Plant a Theuluoedd (Cymru) 2010 a bydd yn rhaid i Strategaeth Cynhwysiant Ariannol adrodd yr un gweithgarwch hefyd ynghyd ag eraill o wahanol adrannau.

Yn ogystal, ar hyn o bryd mae llawer iawn o bethau'n digwydd a fydd yn golygu newid ar gyfer partneriaid a gwasanaethau, sydd yn cael effaith ar bobl yn ein cymunedau yn awr ac i'r dyfodol. Mae'r newidiadau hyn yn cynnwys Adolygiad y Gwasanaethau Cynghori, Credyd Cynhwysol a Fframwaith y Gwasanaeth Cefnogi Lleol, y Bil Cenedlaethau'r Dyfodol, y Bil Trais ar sail Rhywedd, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) yn ogystal â nifer o strategaethau perthnasol presennol, megis y Cynllun Integredig Lleol, Strategaeth Gwaith Ieuentid Cenedlaethol Cymru a'r Strategaeth Trechu Tlodi. Ymhellach mae yna amryw o rwydweithiau a gweithgorau ynghylch diwygiad lles, Partneriaethau Plant a Phobl Ifanc, Dysgu fel Teulu, Teuluoedd yn Gyntaf, Dechrau'n Deg, Cefnogi Pobl, Cymunedau yn Gyntaf, ac ati. Mae gan bob un o'r rhain ran arwyddocaol i'w chwarae mewn Cynhwysiant Ariannol a galluogrwydd ariannol lle mae atebolrwydd gan awdurdodau lleol ar gynydd ond nid yw'r adnoddau'n cynyddu ac maent yn aml yn prinhaus.

Yn hytrach na strategaeth newydd, gellid cysylltu mecanwaith presennol megis y Cynllun Integredig Sengl, drwy'r Byrddau Gwasanaethau Lleol fel canlyniadau ar draws y gwahanol agendâu megis diwygiad lles, cam-drin domestig, diogelwch cymuned (COMS), cynhwysiant digidol, trechu tlodi a Bil Cenedlaethau'r Dyfodol. Fel hyn bydd cynllun ar y cyd yn tynnu partneriaid o'r gwahanol elfennau, gan ddod â nodau cyffredin a blaenoriaethau allweddol i'w halinio a'u hadrodd arnynt gyda'i gilydd, i sicrhau bod y darlun mawr yn cael ei ddeall yn well ac yn hyrwyddo newid cynaliadwy. Dylai fod gan unrhyw gynllun set o weithrediadau a chanlyniadau i'w hadrodd yn eu herbyn er mwyn osgoi'r perygl y bydd y ddogfen yn hel llwch ar y silff. Bydd y canlyniadau hyn yn cael effaith ar waith arall sy'n mynd rhagddo ar draws gwasanaethau cymdeithasol (defnydd o fudd-daliadau), tai (talu rhent yn uniongyrchol), cam-drin domestig (cam-drin ariannol), amgylchedd (tlodi tanwydd) ac amryw o rai eraill.

Adrodd ar Ymyriadau Galluogrwydd Ariannol

Yn y canllaw dywed "y bydd hi'n ofynnol i Lywodraeth Cymru gyflwyno adroddiad blynyddol ger bron y Cynulliad yn ystod pob blwyddyn ariannol a fydd yn adrodd ar gynydd addysg ariannol mewn ysgolion a gynhelir yn ystod y flwyddyn ariannol flaenorol". A hefyd "Y bydd y gofyniad i gynhyrchu adroddiad blynyddol ar weithredu'n sicrhau y gall pob gweithred gan bob awdurdod yn hyn o beth gael ei fonitro, ei feincnodi a'i graffu gan unrhyw barti sydd â diddordeb."

Fel rhan o unrhyw broses adolygu ac adrodd, hoffem annog ysgolion ac awdurdodau lleol i werthuso'u hymyriadau galluogrwydd ariannol drwy ddefnyddio Strategaeth y DU ar fframwaith galluogrwydd ariannol ar gyfer plant a phobl ifanc gan adrodd ar y canlyniadau'n gyhoeddus.

Dim ond drwy ddatblygu dealltwriaeth lawn a chadarn o ba ymyriadau sydd fwyaf effeithiol wrth wella galluogrwydd ariannol plant a phobl ifanc y gellir dylanwadu fwyaf ar fywydau pobl, a defnyddio'r adnoddau prin yn y ffyrdd gorau. Yn aml mae'n anodd cymharu canlyniadau o werthusiadau effaith presennol, oherwydd y gwahanol ffyrdd y mae sefydliadau'n diffinio ac yn mesur eu deilliannau. Mae hyn yn cyfyngu ar sail y dystiolaeth sydd ar gael i gomisiynu ac i ymarfer yn effeithiol.

Er mwyn gwella'r sylfaen dystiolaeth ynghylch y mathau o raglenni sy'n fwyaf effeithiol i gynyddu galluogrwydd ariannol ar gyfer grwpiau gwahanol o blant a phobl ifanc, mae mwy o ansawdd a chysondeb mewn gweithgarwch gwerthuso yn ofynnol. Fel rhan o waith cysylltu datblygiad o Strategaeth newydd ar gyfer galluogrwydd ariannol i'r DU, mae'r Gwasanaeth Cynghori Ariannol yn cynhyrchu pecyn cymorth gwerthusiad cyffredin a fydd yn rhoi'r arweiniad clir ac offer ymarferol sydd eu hangen i ariannwyr addysg ariannol er mwyn iddynt gynnal gwerthusiadau effaith cadarn a chyson. Efen allweddol o'r pecyn cymorth hwnnw yw'r fframwaith canlyniadau ar gyfer plant a phobl ifanc, sy'n rhoi canllaw clir ar ba ganlyniadau ynghylch galluogrwydd y dylid anelu amdanynt a'u mesur ar gyfer gwahanol oedrannau. Mae'r rhain yn cynnwys canlyniadau yn ymwneud â sgiliau a gwybodaeth yn ogystal â'r rhai sy'n gysylltiedig ag ymagweddau ac ysgogiadau (er enghraifft hunan-reolaeth a hunan-hyder), a chyfleoedd i blant a phobl ifanc reoli eu harian eu hunain.

Cyfeiriodd amryw o ymatebion yr ymgynghoriad cychwynnol i'r Bil a gynigir at Safon Cynhwysiant Ariannol Cenedlaethol. Bydd defnyddio fframwaith cyffredin o gymorth i ni anelu at ddatblygu safon o'r fath ac yn sicr o alluogi awdurdodau lleol i ddeall eu heffaith yn well.

Drwy gysylltu unrhyw waith adrodd ar ymyrraeth galluogrwydd ariannol mewn ysgol neu gan yr awdurdod lleol, nid yn unig y gellid monitro a gwerthuso ymyriadau mewn modd cyson, ond gellid cymharu'r siwrnai a deithiwyd ar draws y DU hefyd, rhwng yr holl asiantaethau drwy ddefnyddio'r fframwaith a'r canlyniadau a gyflawnwyd. Byddai hyn yn rhoi meincnod i ni fedru gwerthuso a chymharu'r holl ymyriadau ledled Cymru, gan felly roi cymorth i ni oll nesáu at ddyheadau'r Bil hwn.

Bydd y Bil yn rhoi dyletswyddau i awdurdodau lleol o safbwynt cynnig cyngor am reoli ariannol, yn gyffredinol ac yn benodol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal sy'n 16 neu 17 oed, plant a oedd yn arfer derbyn gofal a myfyrwr. Cwestiynau 1 i 5

Canfu ymchwil gan Lais Defnyddwyr Cymru ym Mawrth 2011.¹⁴ gwnaed yr argymhellion canlynol y byddem yn eu cefnogi.

Dylai awdurdodau lleol:

- gyflawni eu dyletswyddau statudol a darparu cynllun llwybr i bob unigolyn ifanc erbyn eu penblwydd yn 16 a sicrhau yr ystyrir anghenion galluogrwydd ariannol yr unigolyn ifanc fel rhan o'r broses asesu a chynllunio.
- sicrhau bod yr holl bobl ifanc wedi derbyn addysg ariannol a chymorth priodol i gydgyssylltu ag unrhyw gymorth ariannol y gallent ei dderbyn gan gynnwys eu grantiau gadael gofal ac wrth bontio i ddod yn oedolion.

Yn ogystal, gan gyfeirio'n ôl at y dystiolaeth flaenorol bod cymorth ariannol yn gweithio orau wrth ei gyflwyno drwy negesydd ymddiriedig, byddem yn awgrymu y dylai'r bobl broffesiynol sy'n cydgysylltu â'r gadawyr gofal hynny megis gweithwyr ieuencid, gweithwyr cymdeithasol, cymorth ôl-ofal ac ati, gael eu hyfforddi'n briodol i osod a glynu wrth ganllawiau a goblygiadau ariannol, a thwy'r defnydd o gynnyrch

---

¹⁴ Llais Defnyddwyr Cymru, Mawrth 2011, O ofal i ble? Sut mae pobl ifanc yn ymdopi'n ariannol ar ôl gofal.

sydd ag elfen o nodweddion oedolion, gallent roi cymorth i baratoi plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal i fod yn oedolion a fydd yn rheoli arian yn gyfrifol.

Lee Phillips
Rheolwr Cymru, Gwasanaeth Cyngori Ariannol